

Kur'ân Işığında
Belagat Dersleri

B E Y A N İ L M İ

FATMA SERAP
KARAMOLLAOĞLU

FATMA SERAP KARAMOLLAOĞLU

1955 doğumlu Fatma Serap Karamollaoğlu, Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'nden mezun olduktan sonra çeşitli eğitim ve seminerlere katılarak İslâmî temel eğitimini tamamlamıştır. Eş zamanlı olarak hat eğitimi alarak sülüs ve nesih yazı icazeti almıştır. Bu esnada farklı eğitim metotlarıyla Arapça dersleri almış ve ders vermiştir. Yaptığı Kur'an çalışmaları esnasında Kur'an'da geçen kelimelerin pek çoğunun Türkçede kullanıldığını fark etmiş ve bu avantajı kullanarak yepyeni ve kısa sürede Kur'an'ı anlamayı sağlayan bir Arapça Eğitim Metodu geliştirmiştir. Hedefini "Günlük Kur'an Okuma Alışkanlığı Edindirmek ve Kur'an'ı Anlamaya Çalışmak" olarak tanımladığı "Kur'an Seferberliği" projesinin kurucusudur. "Kur'an Seferberliği" web sitesinde her gün okunacak bir Kur'an sayfası Arapçası, meali, kırık meali, tefsiri, varsa hadis, nahiv-belagat-kelime bilgisi notları, günün mesajı ve duasıyla birlikte paylaşılmaktadır. 25 yıl boyunca kendi yetiştirdiği öğretmenlerle birlikte 10.000'den fazla öğrenciye ders vermiştir. Yazarımızın, tamamı Kur'an'ı anlamak, Kur'an Tefsiri ve Kur'an Belagatıyla ilgili telif ve tercüme olarak yayınlanmış çok sayıda kitabı bulunmaktadır.

Eserleri:

- Beyani Tefsir Yolu
- Briçten Belagata: F. Serap Karamollaoğlu Hatıratı, Nevin Meriç
- Hâ-Mim Süreleri Belâğı Tefsiri 1: Gâfir Süresi (Tercüme)
- Hâ-Mim Süreleri Belâğı Tefsiri 2: Fussilet Süresi (Tercüme)
- Hâ-Mim Süreleri Belâğı Tefsiri 3: Şûra Süresi (Tercüme)
- Hâ-Mim Süreleri Belâğı Tefsiri 4: Zuhruf Süresi (Tercüme)
- Hâ-Mim Süreleri Belâğı Tefsiri 5: Duhan Süresi (Tercüme)
- Hâ-Mim Süreleri Belâğı Tefsiri 6: Câsiye Süresi (Tercüme)
- Hâ-Mim Süreleri Belâğı Tefsiri 7: Ahkâf Süresi (Tercüme)
- Hastalıkla Arınma (Tercüme)
- Kur'ân'ın Beyanî Sırları
- Kur'ân'ın Edebî Dili Lafız-Mana Uyumu (Tercüme)
- Kur'ân'ın Harikulâde Kelimeleri
- Vakafât Düşündüren Ayetler (Tercüme)
- Kur'ân'ın Satır Araları, Fatıha ve Bakara Süreleri
- Kur'ân-ı Kerim'deki Bütün Dua Ayetleri
- Başlangıçtan Belagata Kur'ân Merkezli Arapça Dersleri 1, Kur'ân'ın Merkezindeki Türkçe Kelimeler
- Başlangıçtan Belagata Kur'ân Merkezli Arapça Dersleri 2, Kur'ân'ı Anlayarak Okuma Rehberi
- Başlangıçtan Belagata Kur'ân Merkezli Arapça Dersleri 3, Kur'ân'ı Anlayarak Okuma Rehberi, Uygulama Kitabı
- Başlangıçtan Belagata Kur'ân Merkezli Arapça Dersleri 4, Bakara Süresi Eşliğinde Kur'ân Dilbilgisi-I
- Başlangıçtan Belagata Kur'ân Merkezli Arapça Dersleri 5, Bakara Süresi Eşliğinde Kur'ân Dilbilgisi-II
- Kur'ân Işığında Belagat Dersleri: Meanî İlmi
- Kur'ân Işığında Belagat Dersleri: Bedî İlmi
- Kur'ân Işığında Belagat Dersleri: Beyan İlmi
- İbrahim Suresindeki Beyanî İştilar ve İlave Sorular (Tercüme)
- Kavramların İzinde: Dil, Belagat ve Anlam Kur'ani Tabirler (Tercüme)

İÇİNDEKİLER

MUKADDİME:	9
BEYAN İLMİ.....	11
GİRİŞ:.....	11

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Teşbih:	27
1.1.1. Tarifi:	27
1.1.2. TEŞBİHİN RÜKÛNLARI:	29
1.1.3. TEŞBİHİN TARAFLARI:	32
1.1.3.1. Tarafların hissî veya akli olması:	32
1.1.3.1.1.Tarafların hissî veya akli olması itibarıyla teşbihin kısımları:	33
1.1.3.2. Tarafların müfred, mürekkebe veya mukayyed (kayıtlı) olması:.....	38
1.1.3.2.1. Tarafların müfred, mürekkebe veya mukayyed olması itibarıyla teşbihin kısımları:	40
1.1.3.3. Teşbihin vahid veya müteaddit olması:	45
1.1.3.3.1.Tarafların vahid veya müteaddit olması itibarıyla teşbihin kısımları:	46
1.1.3.3.2. Müteaddit teşbih ile mürekkebe teşbih arasındaki fark:	54
1.1.4. VECH-U ŞEBEH KONULARI:	51
1.1.4.1. Vech-u şebeh'in kısımları:	56
1.1.4.2. Vech-u şebeh'in akli, hissî, vahid, mürekkebe ve müteaddit olma bakımından kısımları:	59
1.1.4.3. Vech-u şebeh'in oluşturulması:	72
1.1.4.4. Tezadlar arasında teşbih oluşturulması:	72
1.1.4.5. Mufassal ve mücmel teşbih:	73
1.1.4.6. Karîb-i mübtezel ve garîb-i baîd teşbih:.....	77
1.1.4.7. Garîb teşbihin sanatsal kıymeti:	82
1.1.4.8. Karîb teşbihin garîb teşbihe dönüşmesi:.....	82
1.1.4.9. Temsîlî ve gayrî temsîlî teşbih:	86
1.1.5. TEŞBİH EDATI:	93
1.1.5.1. Mürsel ve müekked teşbih:	99
1.1.6. TEŞBİHİN AMACI:	102

1.1.7. GÜZEL VE ÇİRKİN TEŞBİH:	111
1.1.8. TEŞABÜH:	111
1.1.9. ZİMNÎ TEŞBİH:	114
1.1.10. TEŞBİHİN DERECELERİ:	115
1.1.11. KUR'ÂN-I KERİM'DE TEŞBİH:	117
1.1.11.1. Kur'ân-ı Kerim'de geçen belli başlı teşbih konuları:	117
1.1.11.2. Açıklanmış teşbih ayetleri:	126
1.1.11.3. Kur'ân-ı Kerim'deki teşbih ayetlerinden örnekler:	130

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. HAKİKAT VE MECAZ:	143
2.2. MECAZ ÇEŞİTLERİ:	147
2.2.1. MECAZ-I MÜFRED:	151
2.2.1.1. MECAZ-I MÜRSEL:	151
2.2.1.1.1. MECAZ-I MÜRSEL ALAKALARI:	151
2.2.1.1.2. MECAZ'IN BELÂĞATI VE GÜZELLİĞİ:	164
2.2.1.1.3. KUR'ÂN-I KERİM'DE MECAZ-I MÜRSEL AYETLERİ:	168
2.2.1.1.3.1. Açıklanmış mecaz-ı mürsel ayetleri:	168
2.2.1.1.3.2. Kur'ân-ı Kerim'deki mecaz-ı mürsel ayetlerinden örnekler:	170
2.2.1.2. İSTİARE:	181
2.2.1.2.1. TARİFİ:	181
2.2.1.2.2. İSTİARENİN RÜKÜNLARI:	187
2.2.1.2.3. İSTİARENİN KISIMLARI:	189
2.2.1.2.3.1. Müstear kelime bakımından:	189
2.2.1.2.3.2. Tarafları bakımından:	201
2.2.1.2.3.2.1. Tarafların aklî veya hissî olmaları:	201
2.2.1.2.3.2.2. Tarafların hakikati bakımından:	209
2.2.1.2.3.2.3. Tarafların zikri bakımından:	210
2.2.1.2.3.2.4. Tarafların muvafakatı bakımından:	215
2.2.1.2.3.2.5. Tarafların bazı sıfatlara yakınlığı bakımından:	218
2.2.1.2.3.3. Anlaşılması bakımından:	222
2.2.1.2.4. İSTİARENİN KARİNESİ:	225
2.2.1.2.5. İSTİARENİN ÖZELLİKLERİ VE BELAGÎ MEZİYETLERİ:	228
2.2.1.2.6. KUR'ÂN-I KERİM'DE İSTİARE:	229
2.2.1.2.6.1. Açıklanmış istiare ayetleri:	229

2.2.1.2.6.2. Kur'an'ı Kerim'deki istiare ayetlerinden örnekler:.....	232
2.2.2. MECAZ-I MÜREKKEB:	249
2.2.2.1. MECAZ-I MÜRSEL MÜREKKEB:.....	249
2.2.2.2. İSTİARE-İ TEMSİLİYYE:.....	251

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1 KİNAYE:.....	255
3.1.1. TARİFİ:.....	255
3.1.2. KİNAYENİN RÜKÛNLARI:.....	256
3.1.3. KİNAYENİN ALAKASI:.....	256
3.1.4. KİNAYENİN KISIMLARI:.....	258
3.1.5. KİNAYENİN BELÂĞATI VE GÜZELLİĞİNİN SIRLARI:	264
3.1.6. KUR'ÂN'DA KİNAYE:	268
3.1.6.1. AÇIKLANMIŞ KİNAYE AYETLERİ:.....	268
3.1.6.2. Kur'an-ı Kerim'deki kinaye ayetlerinden örnekler:	274
4. SONUÇ	283
5. TELHİS	285
6. MÜRACAAT	293
7. AYET FİHRİSTİ	295

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Bismillahirrahmanirrahim

MUKADDİME

Elhamdulillahillâhi Rabbi'l-âlemin.

Ve's-salatu ve's-salamu alâ efsahil mürseline seyyidina Muhammedin ve âlihi ve sahibihi ecmaîn.

Kur'ân, Peygamberimizin (s.a) en büyük mucizesidir. O'nun zamanında Araplar fesahatte rekabet edilemeyecek bir seviyeye ulaşmışlardı. Buna rağmen Kur'ân'ın belagat ve fesahati karşısında şaşırıp kalmışlardı. Allah Teâlâ onlara bir sûre kadar bile olsa benzerini getirmeleri konusunda meydan okumuştı. Bu da Arapların aciziyetinin ve Kur'ân'ın muciz oluşunun apaçık bir delilidir.

Nazil oluşundan bugüne kadar araştırmacılar onun beşer takatinin üstünde olduğunu itiraf etmekle beraber; icaz yönü konusunda ittifak edememişlerdir. Onun mucize oluş yönleri olarak şunlar sayılmıştır: Gaybî haberler, ilmî icazlar, sayısal mucizeler, belagi icazlar.

Araştırmacıların büyük çoğunluğu icaz yönünün belagat olduğunu kabul eder. Çünkü her sûrede, hatta her terkibde belagat vardır. Onu dinleyen herkes cazibesine kapılır ve kulak kesilir.

Biz de Kur'ân'ı daha iyi anlamak, onunla olan ilişkimizi derinleştirmek adına daha önce hazırladığımız *Kur'ân Işığında Belagat Dersleri - Meani İlmi* isimli kitapta fesahat, belagat ve beyan hakkında bilgi verdikten, cümlenin ve cüzlerinin, daha sonra da cümlelerin hâllerini inceleyip çok sayıda ayet örneği üzerinde düştükten sonra zahirî manaların altında yatan gizli manalara nüfuz edebilmek, edebî zevkimizi arttırabilmek için bu kitabı hazırladık. Böylece ayetlerin manaları bütün güzellikleriyle talibin zihninde çiçek açacaktır. Bu kitapta Belagat İlmi'nin

diğer bir şubesi olan Beyan İlmi, yine çok sayıda Kur'ân ayetiyle incelenmiştir. Ayetler elden geldiğince açıklanmaya çalışılmıştır. Gerektiği yerlerde hadislerden veya şiirlerden de örnekler verilmiştir. İmkân dairesinde bunlar izah edilmiştir.

Esas olarak Dr. Besyûnî Abdu'l Fettah Feyyûd'un *Beyan İlmi* isimli kitabından faydalanılmıştır. Ama birçok yerde *Müracaat* başlığında listelediğimiz kitaplardan da istifade edilmiştir. *Meani İlmi* isimli kitaptakine benzer bir üslûp takip edilmiştir. Konular en anlaşılır şekilde ifade edilmeye ve Kur'ân'dan bol bol örnekler vermeye çalışılmıştır. Bu konuda yazılmış kitaplarda genellikle aynı örnekler verildiğinden bunları dipnotlarda sıralayarak kitabı şişirmekten imtina edilmiştir.

Beyan İlmi; giriş, üç bölüm ve sonuçtan oluşmuştur. Birçok bölümün sonunda konu tablo hâlinde özetlenmiştir. Tablolandırmaya müsait olmayan konuların sonuna "Sözün Özü" başlığı altında kısa bir özet konmuştur. Bölümlerin sonunda konuyla alakalı Kur'ân ayetleri sıralanmıştır. Sonuçtan sonra bir özet ve ayet fihristi konmuştur. Bazen bir ayet-i kerime aynı konuda veya farklı konularda değişik açılardan birçok kez örnek olarak verildiğinden ayetleri her açıdan görebilmek maksadıyla bu fihristten faydalanılabilir.

Kitaptaki ayet mealleri Diyanet İşleri Meali (Yeni)'den alınmıştır.

Bu kitabın Kur'ân talebeleri için ufuk açıcı olması için elimizden gelen tüm gayreti gösterdik. Bütün dikkat ve gayretimize rağmen bir insan elinden çıkması hasebiyle yanlışlar olacaktır. Bunların hüsn-i niyetle karşılanmasını umuyor, galiz hatalar olmamasını ümit ediyoruz. Her şeye rağmen tespit edilecek tüm yanlışlar bize, güzellikler ise Yüce Allah'a aittir. Ehil olanların yapıcı eleştirileri tarafımızdan memnuniyetle kabul edilecektir.

Kitabın basımını üstlenen Albaraka Yayınları'na teşekkürlerimi arz ederim.

Bu kitabın Belagat konusunda çalışan tüm talebelere faydalı olmasını ve günahlarımıza kefaret olmasını Allah Teâlâ'dan niyaz ederiz. Gayret bizden, tevfik Yüce Allah'tandır.

İstanbul 2024

BEYAN İLMİ

GİRİŞ

Allah Teâlâ Rahman Sûresi'nde:

الرَّحْمَنُ (۱) عَلَّمَ الْقُرْآنَ (۲) خَلَقَ الْإِنْسَانَ (۳) عَلَّمَهُ الْبَيَانَ

“Rahman, Kur’ân’ı öğretti. İnsanı yarattı. Ona beyanı (düşünüp ifade etmeyi) öğretti.” buyurmuştur. İnsan bu talimle diğer mahlûkattan ayrılmıştır. Böylece aklından geçenleri, içindeki duyguları diğer insanlara anlatabilmiştir. Bu beyan yeteneği sayesinde insanlar arasında iletişim kurulmuştur. İnsanlık böylece saadete ermiştir.

Lugatta beyan; açıklık, belirlilik, bir şeyi başka şeylerden ayıran şey demektir. İstilah olarak ise “bir mananın, açıkça ortaya konacak şekilde farklı şekillerde ifade edilme yollarını öğreten bilim dalı” olarak tarif edilebilir. Peygamber Efendimiz (s.a) bir hadislerinde “Muhakkak ki beyanın bir kısmı sihirdir.” buyurmuşlardır. Çünkü güzel söz insanı cezbeder, âdeta büyüler. Nitekim Mekkeli müşrikler olanca inat ve kızgınlıklarına rağmen her fırsatı değerlendirip Kur’ân’ı dinlemekten kendilerini alamıyorlardı.

Âlimler beyan için farklı tarifler yapmış ve insanların ifade etmek istedikleri manaya delalet eden beş şey saymışlardır: Lafız, işaret, akid, hat, hâl.

Lafız delaleti: İnsanın aklından geçenleri ve tereddüt ettiği şeyleri açık bir dille, kelimelerle anlatmasıdır.

İşaret delaleti: Kaş, göz, baş, el veya omuzla yapılan hareketlerdir. Eğer insanlar birbirinden uzaksa işaretleşme kumaş, elbise vs. ile yapılır. İnsanlar birbirini